

הליכות עולם לוי

(חבקים ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

במדבר-חג השבועות

זמן ר"ת	צאת חשבת	חלקת נרות שבת	לוח אור חיים
21:11	20:14	19:23*	י-ם
21:08	20:13	19:22	ת"א
21:12	20:17	19:25	חיפה
21:08	20:13	19:22	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 19:03

עוז ושלו

אש מביא, שנאמר כי באש ה' נשפט, אמר להן כבר נשבע שאינו משחית כל בשר, ומה קול ההמון הזה ששמענו, אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם וביקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום. עד כאן דברי הגמרא. ולפני שניגש לביאור דבריהם, רואים מכאן דבר מענין שאפילו גוים ששמעו דבר מפחיד, מיד פנו לנביא שלהם לשאול מה קורה, מה הקב"ה רוצה מעולמו, ולא התעלמו מכך, וזה מוסר השכל עצום לנו, לא להתעלם ממה שרואים ושומעים, ובפרט אם הם דברים מפחידים צריך לשאול מה רוצה הבורא יתברך מעולמו.

ואמנם הדברים לכשעצמם תמוהים, שהרי אחר שבלעם מיישב את דעתם ומודיעם שה' נותן תורה לישראל, הם מברכים את ישראל בשלום, והדבר תמוה, הלא אמרו רבותינו (שבת פ"ט:ט) למה נקרא שמו מדבר סיני, שירדה שנאה לעכו"ם עליו, והיינו שעל ידי התורה שקיבלנו בהר סיני ירדה שנאה לעולם. וכן אמרו (פסחים מ"ט:ט) גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמיד חכם יותר משנאה ששונאין עובדי כוכבים את ישראל, וא"כ מבואר שהגוים שונאים אותנו שנאה טבעית מולדת. והנה כאן אנו רואים בעת מתן תורה ממש, ולא רק שהגוים אינם שונאים את ישראל אלא אדרבה מברכים אותם, ובאיזה ברכה מברכים אותם בשלום. ועוד יש להבין מדוע נקראת כאן התורה בשם עוז, שלא נתקלנו בשם זה לתורה רק כאן.

והנה אמרו רבותינו במדרש (ויקרא רבה פרשה לה פסקה ו) בשם ר' אלעזר, הסייף והספר ניתנו מכורכין מן השמים, אמר להם הקדוש ברוך הוא אם שמרתם מה שכתוב בספר זה הרי אתם ניצולים מן הסייף, ואם לאו סוף שהוא הורג אתכם. ע"כ. והיינו הספר מסמל את עסק התורה ואילו הסייף מסמל את המלחמה של האומות בעם ישראל, וכאשר ישראל עוסקים בתורה ומקיימים אותה אין הסייף מגיע אליהם, וכאשר אין ישראל עוסקים בתורה הרי סייף מגיע אליהם. וכך אמרו רבותינו על הפסוק (ויקרא כ"ו ג') אם בְּחַקְתִּי תִלְכּוּ, שתהיו עמלים בתורה, אז (שם פס' ו-ח) וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאָרְצְךָ וְשָׁכַבְתָּם וְאָין מִקְרִיד וְכו' וְחָרַב לֹא תַעֲבֹר בְּאָרְצְכֶם. וְרַדְפְּתֶם אֶת אֲבִיבֵיכֶם וְנָפְלוּ לַפְּנֵיכֶם

בסוף פרשתנו ה' מצוה את משה ואהרן לשמור על שבט הקהתי ולא להכריתם ח"ו מתוך בני לוי, ולשם כך הוא מצוה אותם (במדבר ד' י"ט) וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחָיו וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתֶּם אֶת קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֲהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֶבְדָּתוֹ וְאֵל מִשְׁאֹן, דהיינו שלא יביטו בני קהת בקודש הקדשים ויענשו, לכך אהרן ובניו ישימו אותם על עבודתם במקומם. אלא שצריך להבין כמה דברים: א. מדוע פתח במילים וזאת עשו להם, ולא אמר ישירות בגשתם את קודש הקדשים וכו'. ב. מהו הלשון וחיו, משמע שעושה להם דבר שמעניק להם חיים ולא רק ששומר אותם מלמות. ג. אחר שכתב וחיו מדוע הוסיף ולא ימותו, פשוט הוא שמי שחי אינו מת.

והנה השפתי כהן בביאורו לתורה, פירש פסוקים אלו וז"ל: אין זאת אלא תורה שנאמר (דברים ד' מ"ד) וזאת התורה, שילמדום תורה ובזה יהיה להם חיות שמהם תצא הוראה לישראל, שנאמר (שם ל"ג י') יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, והם חלקו יתברך וכן הוא אומר בדברי הימים ב' (ל"א ד') ויאמר לעם וליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים הלויים למען יחזיקו בתורת ה'. עכ"ל. ונראה שנתקשה בשתי קושיותינו הראשונות, ולכן פירש שזאת בא לרמז אל התורה שילמדו אותם ובכך יעניק להם חיים. אולם עדיין קשה מדוע צריך לומר ולא ימותו מאחר שיעניק להם חיים. ובאור החיים הקדוש פירש וז"ל: כי בהתעסקם בארון שבו התורה שהוא "מקור החיים" יאריכו ימים, ולחשש ההיזק שיכול להיות מהנגיעה והראות בו אמר ולא ימותו. ע"כ. והוא מתרץ בדבריו גם את הקושיא השלישית, ואולם אינו הולך במהלכו של השפתי כהן שהמילה וזאת רומזת אל לימוד התורה, אך לדברי השפתי כהן צריך להבין מהו ולא ימותו שמוסיפה התורה.

ובכדי לבאר נקדים דברי רבותינו (זבחים קט"ז.) שאמרו: שכשנתינה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהן, ואמרו שירה שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם, ה' למבול ישב? אמר להם וישב ה' מלך לעולם, כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, אמרו לו מבול של מים אינו מביא אבל מבול של

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולהלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתר, ה' ישמרם ויצילם מכל צרה ופגע.

חפצי חיים
לוח חיים
חפצי חיים
לוח חיים
077-2233565

לְחֶרֶב. וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מְאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּכָה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ אִיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לְחֶרֶב. אֲבָל לְהִיפֹךְ נֹאמַר (וַיִּקְרָא כ"ו י"ד ט"ו י"ז) וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְכו' וְאִם בְּחֻקֵּי תַמָּאָסוּ, דְּהֵיִינוּ שְׁלָא תַעֲמַלּוּ בַתּוֹרָה אִזּוּ וְנִגְמַתְּם לִפְנֵי אִיְבֵיכֶם וְרָדוּ בְכֶם שְׁנֵאִיכֶם וְנִסְתָּם וְאִין לְדָף אֶתְכֶם. ח"ו.

וכך אומר לנו אליהו הנביא בספרו תנא דבי אליהו (רבא פרק י"ח, ובהרחבה יותר בזוטא פרק א') וז"ל: אין אני מניח מקום תורה ואין אני דר במקום שאין בו תורה, שלא חרב העולם אלא מפני פשעה של תורה, ולא חרבה ארץ ישראל אלא מפני פשעה של תורה, וכל הצרות הבאות על ישראל אינו אלא מפני פשעה של תורה, משום שגדולה ורבה היא לפני הקב"ה פשעה של תורה, שהיא שקולה כנגד כל העבירות, שנאמר (מיכה א) בפשע יעקב כל זאת, ואין זאת אלא תורה, שנאמר (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת, ויאמר ה' על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם, ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה. עכ"ל.

נמצא עסק התורה הוא מקור לשלום, ואין הכונה להסכם שלום שבא מתוך לחצים ואיומים ובד"כ גורר עימו ויתורים, אלא שלום מלשון שלווה והשקט, וכך נאמר בנביא (ישעיה נ"ד י"ג) וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ, ופירשו רבותינו (ברכות ס"ד). אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך. וכן נאמר שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, יהי שלום בחילך שלווה בארמנותיך, למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך, למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. [כל זה בסוף מסכת ברכות]. עכ"ל. הרי שעסק התורה מביא שלום ושלווה לעם ישראל, ולהיפך כאשר אינם עוסקים בתורה, זה מביא עליהם צרות ומלחמות.

ואפשר לבאר שזה פועל באופן סגולי, כאשר עם ישראל שעוסקים בתורה הקב"ה משלים כל אויביהם עמהם, וכאשר אינם עוסקים אז אין את זכות התורה שתגן וממילא האויבים באים. או שנאמר שכך היא המידה והוא דבר פשוט, שכן כל תכלית בריאת העולם בשביל ישראל שיעסקו בתורה, ובזמן שישראל עושים זאת, ממילא ה' רוצה בהם ובמעשיהם וכבר נאמר בהם ברכות ה' דרכי איש כל אויביו ישלים עימו, וממילא אין לאדם אויבים, ואולם כאשר ישראל אינם עוסקים בתורה ומבטלים את התכלית, לא די שה' אינו מרוצה ממעשיהם, גם האויבים באים עליהם, ואינם יודעים אפילו מדוע, אבל השר שלהם משמים מתרעם על השפעה שמתעצט מחמת חיסורם של ישראל בעסק התורה, והוא אויב וצר אותם ומקומם את עמו עליהם.

והנה בזמן שישראל קיבלו את התורה בהר סיני בלב שלם ונפש חפצה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, ממילא כל העמים בירכו את ישראל דוקא בברכה זו של שלום, שכן זה מביא לזה, עסק התורה מביא לשלום, ומה שאמרו רבותינו שירדה שנאה לאומות, היינו כאשר ישראל אינם עוסקים בתורה ומחמת כן ממעטים בכל השפעה העולמית, ואז האומות שונאות ונלחמות בהם.

ובזה יובן גם מדוע התורה נקראה עוז, שכן היא להם העוז והגבורה כנגד כל האומות כל זמן שעוסקים בה, ולכן נראה את העוז מחובר אל השלום בתפלת העמידה, בברכה האחרונה שהיא ברכת שים שלום, וטוב פְּעִינֶךָ לְכַרְכְּנוּ וּלְכַרְךָ אֶת כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרוּב עֹז וְשְׁלוֹם, שהעוז הינה התורה והיא המביאה את השלום עלינו, והשלום היא מקור הברכות, וכמו שאמרו רבותינו לא מצאתי כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. וכן נאמר בנביא (ישעיה כ"ז ה') או יִחְזֹקוּ בְּמַעוֹזֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי, ופירש הרד"ק שאם עם ישראל יחזיקו בתורת ה', שהיא מעוז להם, שלום יעשה לי שלא תהיה עוד מלחמה בין האל ובין ישראל והוא זמן הישועה. וכן פירש במצודות ציון (שם אות ה') והוסיף שכן נקראה התורה כמו שכתוב ה' עוז לעמו יתן.

ובזה יבואר גם הפסוק בתהילים (ס"ב י"ב) אַחַת דִּבַּר אֱלֹקִים שְׁתֵּים זֹו שִׁמְעָתִי כִּי עֹז לְאֱלֹקִים. שהמפרשים פירשוהו על ענין מתן תורה, עיין ברש"י בשם רבותינו שזכור ושמור בדבור אחד נאמרו, ואפשר לומר שה' דבר אחת הן עשרת הדברות וכללות התורה, שאם עוסקים בהם זוכים לשלום הכולל את כל הברכות, אבל מכלל הן אתה שומע לאו, שאם אין עוסקים בתורה אז ח"ו להיפך אומות העולם נלחמים בישראל ומפסידים את כל הברכות, וזהו שתים שמעתי דבר והיפוכו, ומה הם כי עוז לאלוקים, והיינו העוז שהיא התורה ומשפיעה להם ברכה ושלום, יכולה להפוך לאלוקים היינו מידת הדין ח"ו.

ובזה נבין גם את האמור בפרשתנו בשבט הקהתי וְזֹאת עֲשֹׂו לָהֶם וְחֵיו וְלֹא יָמָתוּ, וביאר השפתי כהן שזאת היינו לימוד התורה שנאמר וזאת התורה, וזהו החיות שמעניקה להם התורה אורך ימים בימינה, ונתקשינו מאחר שיחיו א"כ מהו ולא ימותו. ולפי האמור נראה לפרש בס"ד, שבא לרמז להם על דרכה של התורה, שכאשר עוסקים בה היא מביאה חיים ושלום לעם ישראל, אולם כאשר מתרפים ממנה, אז ח"ו היא יכולה לגרום למלחמות והרג וכל הצרות, וזהו שנאמר וְלֹא יָמָתוּ, בא להזהירם מהתרפות מן התורה.

אחים יקרים, הגענו ליום מתן תורה, יום בו קיבלנו את התורה הקדושה ותכלית כל הבריאה, אולם עימה קיבלנו גם את הזכות לחיים נעימים וטובים חיי שלווה ושלום, או שלהיפך בהתרפות ממנה חיי מלחמה וצרות, עם ישראל מזה שנים רבות נמצא במצב מתמיד של כוונות למלחמה, ואולם בזמן האחרון נמצאים אנו במלחמה מתמשכת, וכבר למדנו מדברי התורה ורבותינו הקדושים האמונים על ביאורה שהכל בפשעה של תורה, דהיינו התרפות והתרופפות בעסק התורה, בואו ולקראת חג השבועות הבא עלינו לשלום, נקבל עלינו להתחזק בעסק התורה, בלי הפסקות ובלי הפרעות, ונדע נאמנה שזה בלבד מה שיביא שלום עלינו ועל כל ישראל אחינו, וככל שנרבה בעסק התורה נרבה בשלומם של עם ישראל, ולא עוד אלא אפילו האומות יברכו אותנו בשלום, יהי רצון שה' ישפוט שלום עלינו ויזכנו לעסוק בתורה מתוך השקט ובטחה, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. אכ"ר.

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידוד ע"ג.)

הליכות לחג השבועות

א. טוב ונכון שבערב שבועות, השנה ביום ראשון, בבוקר בעת שמברך ברכות התורה יכוין שיוצא בהם ידי חובה רק עד למחרת בעלות השחר, ואז ביום שבועות אפילו שהיה ער כל הלילה יוכל לברך ברכות התורה בעת עלות השחר לכל הדעות. ומ"מ המנהג שגם אם לא כיון יכול לברך ברכות התורה. (חזו"ע יו"ט עמ' ש"ב). ומצוה לנוח בצהרי יום ערב החג, בכדי שיוכל לעמוד על המשמר וללמוד כל הלילה מבלי ליאות.

ב. כתב רבנו הא"י (שער הכוונות, דרוש לחג השבועות): צריך האדם שלא לישן בליל שבועות כלל, ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה, כנזכר באורך בהקדמת ספר הזוהר בפרשת בראשית ובפרשת אמור. ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזה כלל אפילו רגע אחד, ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלם שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכמו שכתב הרשב"י בהקדמת בראשית, ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה, כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה. ולכן פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות. עכ"ל. [נשאלתי בלשון רבנו הא"י אם כונתו שישלם אותה שנה דוקא דהיינו עד ראש השנה, או שמובטח לו שנה שלימה של חיים, ובעיני פשוט שכונת רבנו הא"י שה' יתן לו עוד שנת חיים תמימה, ואין להקשות שא"כ מה כוחו של ראש השנה הרי בשבועות נגזרים החיים, שהתשובה לכך פשוטה כח ראש השנה יפה לכל אלו שאינם עושים את התיקון או שעושים אך מפסיקים שאז אינם זוכים להבטחה הנכספת לשנת חיים, אבל מי שעושה את התיקון כראוי מובטח לו שנת חיים, למה זה דומה לאדם שנגזר עליו ב"מ מיתה ועל ידי צדקותיו מבטל רוע גזר דינו, וכמו שמועיל תיקון שבועות לבטל על מי שנגזר מיתה בין שבועות לראש השנה שיבוא, כך יועיל התיקון לבטל עד שבועות הבא, ואדרבה כ"ש הוא, אם לבטל את מה שנגזר הוא יכול, לגזור עליו גזירות טובות לא כ"ש. ונראה לי שאפשר ללמוד זאת גם מההבטחה השניה שלא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, ולשון זו מורה יותר על הבטחת שנה חדשה, וכיון שכתבם רבנו הא"י ביחד כונתם שווה, שגם לענין החיים יזכה לשנת חיים תמימה מיום שבועות ועד יום שבועות שיבוא עלינו לשלום. ואולם מלשון הזוהר (ח"א דף ט ע"א) דָּכַל קָאן דְּאִשְׁתַּמַּף בְּהָדָה בְּהֵאָלָה לִילְיָא יְהֵא נָטִיר עֲלֵא וְתַתָּא פֶּל הֵיאָ שְׁתָּא וְנִפְיָק שְׁתָּא בְּשָׁלָם, ממה שכתב ויפיק מוכח שמדובר על צאת השנה, דהיינו סופה, ודרך אגב נמצאנו למדים שלענין נטירתא דהיינו שמירה נאמר כל ההיא שתא, ומוכח שמדובר על שנה שלימה משבועות, ולענין חיים נאמר ויפיק דהיינו עד סוף השנה, וא"כ צריך לומר שגם בדברי הא"י ישנו חילוק בין הבטחת החיים להבטחה שלא ינזק. וצ"ע. והראוני בספר אור החמה על זוהר בראשית הנ"ל שפירש שני צדדים אלו בלשון הזוהר, ואולם השמן ששון על שער הכוונות הנ"ל כתב שהוא שנה שלימה וכן פירש המקדש מלך על הזוהר (שם). ולפי דברינו שדייקנו מלשון הזוהר לחלק בין חיים לשמירה, ששמירה שנה שנה שלימה אך חיים עד סוף השנה בלבד, הדבר תמוה, שאם אין לו חיים שמירה למי, ואולי הכונה

ג. קודם חצות ליל שבועות ישתדלו לומר כל סדר קריאת שמע שעל המיטה, רק לא יברכו ברכת המפיל בשם ומלכות ולא יאמרו וידוי כמובן. ואחר חצות לפי מנהג המקובלים צריך לברך כל ברכות השחר חוץ מברכות התורה, אותם יברכו בעלות השחר. וכך נהג והנהיג הב"ח, מאחר שנעורים כל הלילה ולא יבואו לידי שכחה. [וכמו שכתב בספרו בא"ח בג' מקומות (תולדות י"ד, וישלח ג', וזאת הברכה ג'), ואע"פ שבשור"ת רב פעלים (ח"ד סי' א') בהשקפה ראשונה נראה ממנו שנוהג כך בכל לילה, המדקדק בלשונו יראה שלא התיחס אלא למנהג שהזכיר השואל והיינו לליל הושענא רבא ושבועות, ויש לזה עוד ראיות (כמו שביארתי באריכות בס"ד ביוסף עוד ח"ב פרשת תולדות י"ד), ועליהם כתב שהוא מורה כן לרבים. ובזה יתיישב גם מה שכתב בספר מקבציאל (קובץ כתבים של הגר"ח זצ"ל שיצא לאור עולם לראשונה בשנת תשע"ד, וטוענים שהוא מקבציאל שמזכיר הב"ח בספריו, ומכאן קושיא על טענה זו שבבא"ח כתב שכן העלה במקבציאל, ואילו בספר שלפנינו כלל לא התיחס להושענא רבא וליל שבועות) בשנה ראשונה פרשת וישב (אות כ"ט) שאין הוא מורה לעם לברך בחצות והביא שגם גדולי המקובלים נהגו לברך בבוקר ולא בחצות לילה, והיינו בשאר לילות השנה אך בהושענא רבא וליל שבועות מורה לכולם לברך בחצות]. ומנהג הפשטנים גם בזה לברך כל ברכות השחר רק אחר עלות השחר ולא בחצות (עיין בשו"ע סי' מ"ז סעי' י"ב וי"ג ובפר"ח שם), וכל אחד יעשה כמנהגו. [ועיין מה שהארכנו בזה בהליכות לסדר הלילה (הלכות י"ז וי"ח), מפי ספרים וסופרים].

ד. עוד כתב רבנו הא"י (שם): ובהגיע אשמורת הבוקר, מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח, אשר אז נקרא אילת השחר כנודע, אז צריך שתטבול במקוה ותכוין אל המקוה העליון שהוא כתר עליון דז"א הנמשך לו בלילה הזה, והוא נקרא שער החמשים, ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו', ועל ידי כך אנו מקבלים תוספת קדושה מבחינת הכתר הזה. [ואמנם רבנו הא"י לא פירש כמה זמן קודם עלות השחר, אבל מהלשון "מעט קודם" נראה שזה רבע שעה עשרים דקות, וא"כ השנה שעלות השחר בסביבות השעה 04:02 (באופן

השנה ביום ראשון, בבוקר בעת שמברך ברכות התורה יכוין שיוצא בהם ידי חובה רק עד למחרת בעלות השחר, ואז ביום שבועות אפילו שהיה ער כל הלילה יוכל לברך ברכות התורה בעת עלות השחר לכל הדעות. ומ"מ המנהג שגם אם לא כיון יכול לברך ברכות התורה. (חזו"ע יו"ט עמ' ש"ב). ומצוה לנוח בצהרי יום ערב החג, בכדי שיוכל לעמוד על המשמר וללמוד כל הלילה מבלי ליאות.

ב. כתב רבנו הא"י (שער הכוונות, דרוש לחג השבועות): צריך האדם שלא לישן בליל שבועות כלל, ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה, כנזכר באורך בהקדמת ספר הזוהר בפרשת בראשית ובפרשת אמור. ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזה כלל אפילו רגע אחד, ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלם שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכמו שכתב הרשב"י בהקדמת בראשית, ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה, כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה. ולכן פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות. עכ"ל. [נשאלתי בלשון רבנו הא"י אם כונתו שישלם אותה שנה דוקא דהיינו עד ראש השנה, או שמובטח לו שנה שלימה של חיים, ובעיני פשוט שכונת רבנו הא"י שה' יתן לו עוד שנת חיים תמימה, ואין להקשות שא"כ מה כוחו של ראש השנה הרי בשבועות נגזרים החיים, שהתשובה לכך פשוטה כח ראש השנה יפה לכל אלו שאינם עושים את התיקון או שעושים אך מפסיקים שאז אינם זוכים להבטחה הנכספת לשנת חיים, אבל מי שעושה את התיקון כראוי מובטח לו שנת חיים, למה זה דומה לאדם שנגזר עליו ב"מ מיתה ועל ידי צדקותיו מבטל רוע גזר דינו, וכמו שמועיל תיקון שבועות לבטל על מי שנגזר מיתה בין שבועות לראש השנה שיבוא, כך יועיל התיקון לבטל עד שבועות הבא, ואדרבה כ"ש הוא, אם לבטל את מה שנגזר הוא יכול, לגזור עליו גזירות טובות לא כ"ש. ונראה לי שאפשר ללמוד זאת גם מההבטחה השניה שלא יארע לו שום נזק בשנה ההיא, ולשון זו מורה יותר על הבטחת שנה חדשה, וכיון שכתבם רבנו הא"י ביחד כונתם שווה, שגם לענין החיים יזכה לשנת חיים תמימה מיום שבועות ועד יום שבועות שיבוא עלינו לשלום. ואולם מלשון הזוהר (ח"א דף ט ע"א) דָּכַל קָאן דְּאִשְׁתַּמַּף בְּהָדָה בְּהֵאָלָה לִילְיָא יְהֵא נָטִיר עֲלֵא וְתַתָּא פֶּל הֵיאָ שְׁתָּא וְנִפְיָק שְׁתָּא בְּשָׁלָם, ממה שכתב ויפיק מוכח שמדובר על צאת השנה, דהיינו סופה, ודרך אגב נמצאנו למדים שלענין נטירתא דהיינו שמירה נאמר כל ההיא שתא, ומוכח שמדובר על שנה שלימה משבועות, ולענין חיים נאמר ויפיק דהיינו עד סוף השנה, וא"כ צריך לומר שגם בדברי הא"י ישנו חילוק בין הבטחת החיים להבטחה שלא ינזק. וצ"ע. והראוני בספר אור החמה על זוהר בראשית הנ"ל שפירש שני צדדים אלו בלשון הזוהר, ואולם השמן ששון על שער הכוונות הנ"ל כתב שהוא שנה שלימה וכן פירש המקדש מלך על הזוהר (שם). ולפי דברינו שדייקנו מלשון הזוהר לחלק בין חיים לשמירה, ששמירה שנה שנה שלימה אך חיים עד סוף השנה בלבד, הדבר תמוה, שאם אין לו חיים שמירה למי, ואולי הכונה

ירושלים וחיפה), 04:08 (באופק ת"א ובאר שבע), לכן ילכו למקוה כבר בשעה 03:45, וגם מי שאינו מבין בכונות יכוין כונה אחת פשוטה לקבל על ידי טבילה זו את הכתר העליון]. וכיון שהטבילה נעשית בבית המרחץ לכל הדעות צריך לטבול במים קרים ולא במים חמים (כמבואר בשו"ע סי' תקי"א סעי' ב'). וישנם המקילים בטבילה שנעשית לשם מצוה ולא לשם רחצה, לטבול במים פושרים או חמים, ואינו פשוט כלל לגברים לסמוך על זה. [ומי שאינו יכול לטבול במקוה טהרה מכל סיבה שהיא, ירחוץ ידיו ארבעים פעם כסדר האמור בבא"ח (נצבים ג'), וכעין זה כתב במועד לכל חי (סי' ח' אות כ"ה) לגבי ליל שבועות שאם פוחד שהמקוה יזיק לו יעשה טבילת ידים, ע"ש]. ובלכתו למקוה לא יתבטל מתורה ויאמר פרקי תהלים השגורים על לשונו, או שיאמר "פתח אליהו", וגם יכול לשורר שירי קודש ובפרט פיוט בר יוחאי שכולו קודש וסודות התורה, ובודאי נחשב לו כאילו עוסק בתורה.

ה. אע"פ שבכל יום מן הדין צריך לכתחילה להתפלל תפלת השחר, דהיינו תפלת העמידה, עם הנץ החמה ולא קודם לכן, ורק בדיעבד אם התפלל מעלות השחר יצא (כמבואר בשו"ע סי' פ"ט סעי' א'), מ"מ בליל שבועות שנעורים כל הלילה יכולים לכתחילה להתפלל בבוקר עם עלות השחר ולא ימתינו להנץ החמה שהיא שעת הדחק מאוד גדולה, ובשעת הדחק כזו יכולים להתפלל אף לכתחילה מעלות השחר. [כמבואר במשנ"ב (שם ס"ק א') בשם הפמ"ג, ובשער הציון (אות ה') ביאר הטעם שטורח להם להמתין, ובפרט שהמציאות היא שנרדמים במהלך התפילה ובקריאת התורה, ולכן עדיף יותר שיתפללו מזמן עלות השחר ולא ימתינו להנץ החמה. ואולם ראיתי לידידי ואהובי הרב אושרי אזורלי שליט"א בקונטרס אשרי האיש על מנהגי שבועות (עמ' כ"ח) שהאריך והרחיב בענין זה, והעלה שיתפללו בנץ החמה ולא בעלות השחר, ודבריו נאמנים, אך הוא לא התייחס כלל למציאות שאנשים נרדמים בתפלה ובקריאת התורה, ומה שכתב שעדיף לבטל את הלימוד בלילה ולא להתפלל בעלות השחר, הנה כל זה נכון אם זה היה מנהג של יחיד, אבל כיון שהוא מנהג של כלל ישראל זה מאות בשנים, בודאי שאי אפשר לבטלו, וגם אי אפשר לומר לכל יחיד שהוא נרדם שלא יבוא ללימוד, ומה גם שקשה לאמוד דבר זה קודם הלילה, ופעמים שהוא מרגיש מאוד ערני בלילה והנה מגיע לתפלה והוא נרדם, לכן עדיף להתפלל בעלות השחר, כן נלע"ד, וכבר הארכתי בתשובה להשיב על כל דבריו].

ו. בעת קריאת התורה יזהר להיות ערני, שלפחות ביום מתן תורה לא יראה זלזול בתורה וירדם בעת קריאתה, וסגולה נפלאה לרפואה נאמרה בקריאה זו, שכמו שישאל בזמן שעמדו רגליהם על הר סיני נתרפאו כולם, כך בחג השבועות בעת קריאת קבלת התורה יכול הוא לעורר הארה זו ולזכות לרפואה (בשם הגרי"ש אלישיב זצוק"ל). ואם צריך לכך יעמוד בעת קריאת התורה ובלבד שלא יישן, ואפילו לנוהגים שלא לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, אם עומד קודם לכן מותר (כמבואר בשו"ת יח"ד ח"א סי' כ"ט, חזו"ע יו"ט עמ' שי"ד).

ז. טוב ונכון בעת שפותחים את ההיכל או קודם קריאת התורה לומר תפילה זו המובאת בספר חמדת ימים (יום הכפורים פ"ו אות נ"ד) וזו נוסחתה: הריני מקבל קבלת התורה שניתנה לנו בהר סיני על ידי משה רבינו עליו השלום, והריני מקבלה מחדש קבלה גמורה וחלוטה, וקבלה זו היא בכל לבי ומאודי ורמ"ח איברי ושס"ה גידי, וקבלה זו היא בלי שום זכר אונס כלל ועיקר אלא בשמחה ובטוב לבב, וקבלה זו היא לדעת רבי שמעון בר יוחאי הקדוש, ולדעת ר' אליעזר בנו הקדוש, ולדעת יותם בן עוזיהו הקדוש, ופי כפיהם והודאתי כהודאתם

וקבלתי קבלתם וכדעתם, והריני סומך עליהם דרך כלל ופרט, ובכלל כל ישראל, וקבלה זו יהא עלי ועל כל זרעי וזרע זרעי עד סוף כל העולם, עד ועד בכלל, אמן סלה ועד. ע"כ. [וכבר כתב שם החמדת ימים שתפילה זו נכון לאומרה בכל הימים בעת הוצאת ספר תורה, והבאנו אותה קודם קריאת התורה בהליכות ליום שבת (הלכה מ"ח) ע"ש. ובפרט ביום חג השבועות, שבו היא ממש קבלת התורה שראוי להתפלל תפילה זו, ומאחר שאיננה שגורה בסדורים ובודאי לא בלשוננו כדאי שכל אדם יכתוב אותה לעצמו במחזור של חג השבועות].

ח. נהגו לאכול בשבועות מאכלי חלב (הרמ"א בהגה סי' תצ"ד סעי' ג'), וכמה טעמים נאמרו בכך, ונכתוב מקצתם: א. זכר לשתי הלחם שהיו קרבים בחג השבועות, שכן בתחילה אוכל מאכלי חלב עם לחם אחד, ואח"כ אוכל מאכלי בשר עם לחם אחר (הרמ"א שם). ב. בחג השבועות נטהרו מטומאתם על ידי ספירת השבעה שבועות, כמבואר בזוהר, וכמו שאצל האשה הדם נהפך לחלב בזמן שמניקה (נדה ט), וזה רומז היפוך מידת הדין לרחמים כך אנו אוכלים מאכלי חלב, לרמוז אל הטהרה והחסד (מגן אברהם סי' תצ"ד ס"ק ו'). ג. בעת שקיבלו את התורה נצטוו על כל דיני השחיטה, סכין וחלב וניקור, ולא היה מצוי בידם לקיימם, לכן נאלצו לאכול מאכלי חלב בלבד ואנו עושים זכר לזה (משנ"ב שם ס"ק י"ב). ולפי רוב הטעמים שנתבארו למנהג זה, עיקר אכילת החלב בבוקר אחר שכבר קיבלנו את התורה ולא בלילה. והנכון להנהיג שבבוקר אחר התפילה יקדשו ויאכלו מאכלי חלב לקיים מנהגם של ישראל, ואם יאכלם עם פת טוב יותר, ואחר שינוחו יעשו סעודת יו"ט במאכלים בשריים, ובכך מקיים המנהג וגם אינו מבטל שמחת יו"ט שאינה אלא בבשר ולא בחלב.

ט. יעסוק בתורה ביום מתן תורה בכל כוחו ויכולתו, וכמו שאמרו רבותינו (פסחים ס"ה:), שבחג השבועות כולם מודים שחציו לה' בלימוד התורה וחציו לכם באכילה ושתייה, והוא סימן טוב להצלחה בעסק התורה לכל השנה כולה, ומה טוב אם יוכל לחדש חידושים ביום זה, בין בדרשות התורה ובין בש"ס ובפוסקים, ואם אינו יכול, לפחות ילמוד דברים חדשים. ומי שיודע ויכול וראוי לכך, יום חג השבועות מסוגל ללימוד סודות התורה. [ומנהג אבותינו היה לקרוא אזהרות בבית הכנסת, והיינו תרי"ג מצוות, אלא שהיו מסודרים לפי רבנו שלמה אבן גבירול זצ"ל, וחבל שנתבטל מנהג זה, ומצוה על הרבנים לעוררו מחדש, שכל אחד ידע תרי"ג מצוות התורה ויבין אותם. ואולם טוב יותר ללמוד ספר המצוות להרמב"ם, הגם שקוראים אותו בלילה, ביום ילמדו בו ואם יכולים ילמדו בו, וילמדו מספר מנחת חינוך].

י. לימוד התהלים ביום השבועות, הוא צורך גדול, שבו נפטר דוד המלך ע"ה, ויעלה לרצון יותר, ולכן כל אחד ילמוד התהלים כולו ביום השבועות, ויזהר לדלג לשון מחילה וסליחה של עונות ופשעים האמור בבקשות המתוקנים לאומרם קודם תהלים ואחר תהלים, כי יום טוב הוא. (מועד לכל חי סי' ח' אות ל"א, בא"ח במדבר אות ו'). [ומלשון רבנו הב"ח שכתב "לימוד תהלים", ו"לימוד תהלים", משמע שצריך לימוד ולא די בקריאה, אולם לענ"ד כונתו באומרו לימוד לקריאה בהבנה ולא לימוד עם פירוש]. ונכון ללמוד בחג השבועות (ובחזו"ל ביום הראשון בלבד) בדברי הימים א' פרקים כ"ח וכ"ט, שדבר בעתו מה טוב. (בא"ח שם). [ושם מדבר ביומו האחרון של דוד המלך, ואע"פ שגם בספר מלכים א', ב') מזכיר כמה דברים שאמר ביומו האחרון, אולם שם הם דברי נקמה מאת השונאים, וכאן בדברי הימים ישנם גם דברי מוסר וחיוזוק לשמירת התורה והמצוות וטוב לאומרם].